

heette deze dan? En was er niets beters te vinden dan het efemere gebabbel van een, zij het welonderlegde, dominee in een wekelijks blaadje waarvoor de kopij klaargemaakt moest worden terwijl de drukkersjongen al op de vloermat wachtte? Want zo ging het toch? Wat intussen in het geheel niet uitkomt is dat Van Geelkerken te Utrecht reeds onder censuur gesteld was nog voordat de generale synode hiervoor regels had gegeven, en dat het K. Schilder was, dezelfde die meer dan eens in Utrecht sprak, die als drijfkracht achter het opstellen van deze regels was bezig geweest.

Dat dit bedrijfsongeval voorkomen had kunnen worden blijkt in dezelfde aflevering, die onbekommerd portretten bevat van Elise van Calcar-Schiotling omdat ze over een bezoek aan de Utrechtse afgescheidenen een kostelijk verslag schreef dat ook werd opgenomen, van Kohlbrugge omdat hij er een tijdlang woonde en van Hoedemaker omdat hij er geboren werd. Trouwens, ook Kuypert krijgt zijn deel; was hij niet een tijdlang Hervormd predikant te Utrecht? Kortom, de grenzen zijn ruim getrokken, hetgeen de kwaliteit ten goede komt. Deze wordt ook bevorderd door de geboden uitzichten op 'Samen op weg' in elke aflevering, en door de specifieke stukken. De afscheiding in Zeeland was wel totaal iets anders dan in Groningen, terwijl de centrale ligging van Utrecht zeer informatieve bijdragen over centrale diensten oplevert. Kortom, op de kwaliteit van de geboden artikelen valt in het algemeen weinig af te dingen, terwijl de illustraties ook goed gekozen zijn. Maar de vlotte opzet is de redactie duidelijk te machtig geweest, waardoor teveel steken konden vallen, vooral op het punt van de vrijwel tot niets gereduceerde documentatie van het gebodene. Eén klein steekje lijkt mij te typerend voor het geheel om het niet hier bij wijze van slot op te halen. Op blz. 31 van de aflevering Groningen zegt B. de Groot: " 'Ik heb mij psalm 68 *Hoe vrolijk gaan de stammen op* ' - altijd goed voor kunnen stellen". Ook zonder voorspellende geest weet men zeker dat binnen afzienbare tijd allen ter ziele zijn die niet denken: 'Hé, fout, dat is 122'; immers noch de Nieuwe Vertaling noch de nieuwe berijming hebben in ps. 68 iets dat aan dit woord doet denken. Toch is het - natuurlijk! - geen fout, alleen had de redactie zo alert moeten zijn, toe te voegen 'vers 13, oude berijming'. Een antwoord hierop in de geest van: dan had zij dagwerk gehad, spreekt mij niet aan. Naar mijn gevoel - en hierin steekt heel mijn kritiek - dient in het bijzonder de 'general reader' perfect bediend te worden. Juist hij komt er immers niet toe de zaken nog eens te controleren?

F.R.J. Knetsch

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land, red. A.P. Crom e.a., deel 5: Zuid-Holland Zuid; deel 6: Zuid-Holland Noord. J.H. Kok, Kampen 1984. 52 blz. per deel f 12,50.

De vlotte voortgang van de serie die, zoals in bovenstaande recensie opgemerkt, de general reader snel wil oriënteren, is een compliment waard. Heel de ijver waarmee de Afscheiding herdacht werd, spiegelt zich erin af. Reeds liggen de delen die betrekking hebben op de ressorten van de particuliere synoden van Zuid-Holland voor ons, waarmee het werk halverwege gevorderd is. Ook in